



Vattenkraftens Miljöfonds yttrande avseende Klimat- och näringslivsdepartementets PM "Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning", KN2024/01642

Inledning

Vattenkraftens Miljöfond (Fonden) ägs av nio svenska energibolag: Fortum, Holmen, Jämtkraft, Mälarenergi, Tekniska verken, Skellefteå kraft, Statkraft, Uniper och Vattenfall.

Fondens syfte är att bidra med finansiering vid omprövning för moderna miljövillkor för svensk vattenkraft. Omprövningen ska ske enligt den "Nationella planen för omprövning av vattenkraft" (NAP) och utifrån de förutsättningar som förelåg när Fonden bildades 2018; effektiva omprövningar, max 1,5 TWh produktionsbegränsning samt en total kostnad för Fonden på 10 miljarder SEK (2018 års värde). Fondens finansiering utgör den största satsningen på miljön i svenska reglerade vatten någonsin.

Fondens yttrande avser de delar som rör Fondens verksamhet och förutsättningarna för denna. Ägarbolagen kommer att lämna egna separata yttranden.

Sammanfattning

Fonden anser att det är positivt att promemorian har identifierat och utarbetat förslag som går i rätt riktning avseende flera av de utmaningar som finns med dagens omprövning av vattenkraften.

Fonden har trots detta flera synpunkter och förslag som följer nedan:

- Fonden anser att konsekvensanalysen brister i omfattning och därför behöver kompletteras. Det saknas analys och beskrivning av:
 - Konsekvenserna av de samlade förslagens påverkan på en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel
 - Konsekvenserna för Vattenkraftens Miljöfond som aktör
 - Skyddade områden och hur de ska hanteras inom ramen för omprövningarna, inklusive konsekvensanalyser och förslag för Natura 2000-regelverket i relation till vattenförvaltningen.
 - Förslagets samlade effekt på en kostnadseffektiv omprövning och miljöåtgärdernas ekologiska nytta
 - Konsekvenserna för staten, där Fonden anser att omprövningarna kommer att leda till behov av ytterligare resurser hos länsstyrelserna, domstolarna och andra berörda myndigheter.
- Fonden noterar att förslag till hantering av vattenkraftverk med äldre rättigheter saknas i promemorian.
- Samverkan ska syfta till att hitta en balans mellan miljönytta och effektiv tillgång till vattenkraftsel. Fonden anser att det därför behövs ett förtydligande att riktvärdet på huvudavrinningsområde ska fungera som en gräns för negativ produktionspåverkan även inom ramen för samverkan.



Konsekvensanalys av påverkan på en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel saknas

Konsekvensanalysen i promemorian omfattar inte analys och beskrivning av de samlade förslagens påverkan på en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Promemorian beskriver i delar konsekvenserna för olika verksamhetsutövare men inte den samlade tillgången till vattenkraftsel utifrån påverkan på riktvärdet om 1,5 TWh, reglerförmåga samt elberedskap.

Konsekvensanalys av påverkan på Vattenkraftens Miljöfond som aktör saknas

Konsekvensanalysen omfattar inte Fonden som aktör, trots att Fonden är en central aktör för finansieringen av miljöåtgärder i svensk vattenkraft. Om miljöåtgärderna som beslutats blir mer långtgående och får större negativ påverkan på bl.a. reglerförmåga, elberedskap och produktion än vad som uppgivits den nationella planen för vattenkraft, så skulle de förutsättningar som var utgångspunkten för bildandet av Fonden inte längre föreligga.

Natura 2000-områden måste ingå i riktvärdet

Fonden anser att regeringen måste tydliggöra att vattenkraftverksamheter som berörs av Natura 2000-områden omfattas av riktvärdet på 1,5 TWh, i enlighet med regeringsbeslutet om NAP från 2020. När Natura 2000-lagstiftningen implementerades och skyddade områden pekades ut skedde detta i vattendrag som redan var utbyggda med vattenkraft vilken därmed ansågs vara förenlig med Natura 2000-området.

Det är avgörande att nuvarande förslag förtydligas så att det följer utgångspunkterna för den nationella planen. Annars finns risker att den nationella planens syfte om största möjliga nytta för vattenmiljön och en effektiv tillgång till vattenkraftsel inte uppnås, att riktvärdet om 1,5 TWh kraftigt överskrids, att viktig reglerförmåga och effekt går förlorad samt att elberedskapen försämras.

Förslagets effekt på en kostnadseffektiv omprövning och utvärdering av miljöåtgärders nytta saknas

Promemorian anger att om fler verksamheter behäftas med mindre stränga krav bör ekonomiska förluster till exempel till följd av produktionsbortfall, eller direkta kostnader för miljöförbättrande åtgärder, minska för verksamhetsutövarna, jämfört med om förslagen i promemorian inte kommer till stånd. Fonden anser att i avsaknad av en helhetsanalys gällande de samlade förslagens påverkan på effektiv tillgång till vattenkraftsel så går det inte att dra de slutsatserna i analysen.

Vidare anser Fonden att det bör förtydligas vilka metoder och verktyg för utvärdering av miljönytta som ska användas av myndigheterna, för att säkerställa att de miljöåtgärder som införs ger positiv ekologisk effekt.

Behovet av resurser inom staten måste tillgodoses

Implementeringen av promemorians förslag kommer att förutsätta en omfattande översyn av bland annat föreskrifter och vägledningar. Detta kommer att leda till behov av ytterligare resurser hos länsstyrelserna, domstolarna och andra centrala myndigheter. Framförallt länsstyrelserna och den del av länsstyrelserna som utgör vattenmyndigheter kommer att ha en central roll i det kommande arbetet, vilket även inkluderar en extensiv kontakt med olika verksamhetsutövare och behöver därför resurser för detta. Då detta ligger utanför promemorians förslag ser Fonden att regeringen på annat sätt behöver säkerställa de resurser som krävs för att effektivt genomföra omprövningarna.



Förslag kring omprövningar av vattenkraft med äldre rättigheter saknas

Fonden anser att avsaknaden av förslag till hantering av verksamheter med äldre rättigheter innebär att flera otydligheter kvarstår kring hur en effektiv omprövning ska ske av dessa verksamheter. Processen för omprövningen av småskalig vattenkraft riskerar till följd av detta att bli ineffektiv och administrativt betungande för dessa verksamhetsutövare, myndigheter och Fonden.

Samverkansprocessen bör bli mer effektiv

Normsättningen är väldigt viktig för omprövningen och det bör förtydligas att översynen av normerna ska ske inom ramen för samverkan. En viktig del i samverkan är balansen mellan miljönytta och tillgång till vattenkraftsel samt risken för negativ påverkan på kraftsystemet. Det behövs därför ett förtydligande att riktvärdet på huvudavrinningsområde ska fungera som en gräns för negativ produktionspåverkan även inom ramen för samverkan. Utfallet av samverkansprocesserna bör följas upp och utvärderas.

Göteborg 2024-11-21

Anna Jivén, VD

Vattenkraftens Miljöfond